

SMPR VERSLAG 2006-2009

AUTEUR: SYLVIA VAN DELDEN

ACTIVITEITEN

Netwerk vertrouwenspersonen

Van oudsher ligt bij het netwerk vertrouwenspersonen de core business van SMPR. SMPR is opgericht om misbruikten nabij te zijn, om hen te ondersteunen. Nog steeds wordt de kern van SMPR gevormd door de vertrouwenspersonen die de bondgenoot zijn van misbruikten. Het netwerk bestaat uit vrouwen en mannen; sommige cliënten vinden het moeilijk hun vertrouwen in een man te stellen, nadat zij door een man juist zijn misbruikt. Altijd krijgt de cliënt daarom de mogelijkheid een voorkeur voor een vrouw aan te geven. Tot nu toe is het steeds gelukt in de wens te voorzien. Toch vinden wij het van belang dat het netwerk gemengd is samengesteld. Niet alleen omdat onze cliënten uit vrouwen en mannen bestaan, maar ook omdat wij niet het signaal willen uitzenden dat mannen op een zo gevoelig terrein als seksueel misbruik niet te vertrouwen zouden zijn. Het kan cliënten veel goed doen te ervaren dat een man juist wel betrouwbaar is en de grenzen zorgvuldig bewaakt.

Individuele begeleiding

We houden rekening met de gevoeligheden van cliënten. Juist waar hun in het misbruik de zeggenschap over hun eigen leven is afgenomen, is het belangrijk dat zij die zeggenschap in de periode na het misbruik weer terugnemen en terugkrijgen. Niet voor niets had ons vorige verslag de titel 'De zeggenschap over jezelf terug'. SMPR is er juist om cliënten daarbij tot bondgenoot te zijn. Dat houdt echter geen onkritisch volgen van de wensen van cliënten in. De vertrouwenspersoon helpt de misbruikte bij het verwerken van het misbruik, door te helpen ordenen en analyseren van het gebeurde, door de ruimte te geven voor het verhaal en de emoties, zo vaak als nodig is. Door te helpen afwegen of het indienen van een klacht of het doen van aangifte voor haar of hem de juiste weg is. Maar de vertrouwenspersoon is er ook als een kritisch tegenover, om de cliënt te confronteren met haar of zijn eigen gedrag en de gevolgen daarvan. Overigens, ook als een cliënt een keuze maakt waar de vertrouwenspersoon het niet mee eens is, blijft de vertrouwenspersoon haar of zijn bondgenoot. Dat hoort wezenlijk bij de visie en uitgangspunten van SMPR.

In de eerste plaats zijn de vertrouwenspersonen er om misbruikten te begeleiden. Soms hebben partners of ouders ook behoefte aan begeleiding. Ook zij kunnen door SMPR begeleid worden. Als kinderen misbruikt zijn heeft SMPR voor die kinderen geen begeleidingsaanbod. We gaan er vanuit dat dit voor ons te specialistisch is. We achten het verstandig de begeleiding van kinderen over te laten aan gespecialiseerde hulpverleners. Ook de ouders hebben vaak therapie nodig. Maar de ouders hebben ook een traject binnen de kerk te gaan. Daarbij hebben ze – aanvullende – hulp en steun nodig, die de vertrouwenspersoon kan bieden.

Begeleiding van lotgenotendagen

Behalve het begeleiden van individuele misbruikten, organiseren de vertrouwenspersonen ook lotgenotendagen. Het streven is elk jaar zo'n dag te organiseren, al lukt dat niet ieder jaar. De lotgenotendagen staan in het kader van

ontmoeting en uitwisseling. Rondom thema's die voortkomen uit de individuele begeleiding, bieden we een gespreksmogelijkheid in kleine groepen, begeleid door twee vertrouwenspersonen. Deze thema's zijn bijvoorbeeld geweest:

- Hoe ga je met reacties uit de nabije omgeving? Hoe reageren familie, vrienden, bekenden op je verhaal over het misbruik? Hoe ga jij daarmee om? Hoe doen de anderen dat? Herken je iets in de ervaringen van de anderen? Kun je elkaar hierin ondersteunen? Heb je tips te geven of wil je tips krijgen?
- Hoe kun je nog een gelovig mens zijn na wat je hebt meegemaakt? Er is je veel afgenomen. (Of je hebt je veel laten afnemen?) Hoe hervind je je weg naar gelovig mens zijn? Wil je dat eigenlijk wel?
Heb je en/of wil je nog een band met kerk? Waarom wil je dat? In hoeverre is er – naast het leed om het misbruik zelf - ook pijn om het verlies van de geloofsgemeenschap? Hoe hervind je een plek in een geloofsgemeenschap?
- Hoe ga je om met het feit dat je slachtoffer bent? In hoeverre voel je jezelf (nog) slachtoffer? Levert het slachtofferschap je iets op? Zo ja wat dan? En het loslaten van slachtofferschap, kan dat je iets opleveren? Ervaar je jezelf eigenlijk wel als slachtoffer?

Omdat juist het lichaam tijdens het misbruik geschonden is, hebben we ook een dansdag georganiseerd, om op een lichamelijke manier uitdrukking te geven aan de emoties en het lichaam opnieuw als eigen en fijn te kunnen ervaren. Voor deze dag hebben we twee deskundigen ingeschakeld: Riette Beurmanjer en Judith van der Werff, IKON-pastor, die vaker samen dergelijke dansdagen bieden en die bekend zijn met de problematiek van seksueel misbruik. Riette Beurmanjer is theologe en dansdocente. Ze leidt de werkplaats voor dans en christelijke spiritualiteit, waar ze cursussen geeft en mensen individueel begeleidt. Judith van der Werff is theologe en als pastor werkzaam bij het IKON-pastoraat. Een van haar aandachtsvelden is het begeleiden van vrouwen na seksueel misbruik. Daarnaast is zij bekwaam in het gebruik van creatieve therapeutische werkvormen.

Deskundigheidsbevordering van vertrouwenspersonen

Voortdurend besteden wij aandacht aan de wijze waarop de vertrouwenspersonen hun werk doen, met de bedoeling dit steeds verder te professionaliseren. Daartoe worden driemaal per jaar terugkomdagen georganiseerd. Op die dagen bespreken we – anoniem – de cliënten die worden begeleid en de vragen die dat oproept bij de vertrouwenspersonen zelf. Enerzijds om een actueel beeld te blijven houden van de problematiek. Anderzijds als intervisie: zelf te leren van je eigen werk en de collega's de kans geven daaraan ook te leren.

Uiteraard bestaat altijd de mogelijkheid om tussentijds te overleggen met de coördinator als een vertrouwenspersoon tijdens de begeleiding op vragen stuit.

Een deel van de terugkomdagen wordt besteed aan het nader verkennen van specifieke thema's. In de afgelopen jaren waren dat bijvoorbeeld:

- Diversiteit. Daarbij hebben wij niet slechts gedacht aan verschillende culturen, maar ook aan verschillende kerken/modaliteiten, de verschillen tussen vrouwen en mannen, hetero- en homoseksualiteit, het wel of niet hebben van eigen ervaring als slachtoffer van seksueel geweld.
- Begeleiding per e-mail. We merken dat er met enige regelmaat mensen geen face-to-face begeleiding willen of begeleiding per telefoon, maar kiezen voor de anoniemere vorm van begeleiding per e-mail. En hoewel e-mailbegeleiding zijn voordelen heeft, zijn er zeker ook nadelen aan verbonden en heeft deze

vorm van begeleiding zijn duidelijke grenzen.

- Het spreken over God en het spreken met God. Ter voorbereiding heeft een van de vertrouwenspersonen een inleiding gehouden.

Een fragment hieruit:

“Mensen zijn als een heilige tekst. In de gemeente van Christus vertellen we elkaar verhalen. Verhalen met een kleine letter en verhalen met een Hoofdletter. Wanneer komt een mens op verhaal? Als ze zich veilig voelt bij een ander en bij zich zichzelf. Wanneer voelt iemand zich veilig? Als hij de ruimte voelt; als iemand haar verhaal kan vertellen via foto’s of woorden. Wanneer voelt iemand de ruimte? Als een ander niet te dichtbij komt. En als een ander je ‘uit de benauwdheid’ roept om vrij te worden. Paulus zegt: ‘De waarheid zal u vrij maken’. Wat is waarheid? Eén antwoord daarop kan zijn: ‘We zijn geschapen naar Gods beeld en gelijkenis, om te leven naar God toe.’ Ieder mens heeft een eigen verhaal waarin zij of hij leeft naar God toe. Soms kom je met een ander in gesprek over het verhaal achter iemands levensverhaal. Het is dan alsof je met elkaar spreekt in het licht van het evangelie. In dat licht wordt iemands levensverhaal als een heilige tekst. In dat gesprek is ons levensverhaal even gekoppeld aan het grote Verhaal van God met de mensen. In het pastoraat proberen we zó te luisteren dat een mens de ervaring opdoet dat zij of hij als God mag zijn. Als Mozes bij het brandend braambos komt, zegt God: ‘Doe je schoenen van je voeten. De grond waarop je staat is heilig’. In dit gesprek met Mozes hoort Mozes God zeggen: ‘Ik ben die ik ben.’ In het pastorale gesprek kan iets vergelijkbaars gebeuren: In dit gesprek staan we op heilige grond. Hier kan het gebeuren dat een mens ontdekt als een heilige tekst te zijn. We worden uitgenodigd van onszelf te zeggen: ‘Ik ben die ik ben.’ Ik volg in mijn leven de weg van de levende God.”

- Vergeving en verzoening. Een van de vertrouwenspersonen heeft een artikel hierover geschreven. Dit artikel hebben we in het team van vertrouwenspersonen besproken. Vergeving en verzoening is een thema dat in de begeleiding van misbruikten regelmatig naar voren komt. Ook in het netwerk wordt dit thema met enige regelmaat opnieuw behandeld.
- Voorlichting door vertrouwenspersonen. We hebben zowel gesproken over de wenselijkheid van voorlichting door vertrouwenspersonen en de doelgroepen daarvan. En hebben geconstateerd dat de voorlichting door vertrouwenspersonen zich dient te beperken tot het gemeenteniveau en rechtstreeks gerelateerd dient te zijn aan het werk van de vertrouwenspersonen. Zo kunnen de vertrouwenspersonen bijvoorbeeld op een gemeentebijeenkomst over seksueel misbruik in het pastoraat het perspectief van slachtoffers naar voren brengen. Voorlichting aan predikanten, kerkelijke besturen, klachtencommissies en anderen beschouwen we meer als taak van de coördinator of van het bestuurlijk overleg. Nadat is besloten dat voorlichting tot de taken hoort van de vertrouwenspersonen, is het hoe en wat van de voorlichting verder uitgedacht.

In 2006 heeft SMPR voor intern gebruik het ‘Handboek vertrouwenspersonen’ gemaakt. Hierin zijn alle regelingen opgenomen, een functieomschrijving, de opvattingen en uitgangspunten van SMPR en achtergrondinformatie over seksueel misbruik binnen de kerk. Alle informatie uit de basistraining voor vertrouwenspersonen is in dit handboek terug te vinden, zodat zij hierop kunnen terugvallen, mocht dat nodig zijn.

Registratie

De vertrouwenspersonen vullen registratieformulieren in van hun werk. Deze formulieren worden behalve door de vertrouwenspersoon zelf, alleen gelezen door de coördinator. De registratie heeft twee functies: het geeft een overzicht van de omvang en aard van seksueel misbruik binnen de kerken en het geeft een (globaal) overzicht over de wijze waarop vertrouwenspersonen hun werk verrichten.

Meldpunt

Sinds het begin van het werk van SMPR¹ fungeert het IKON-pastoraat als meldpunt. De secretaresses (die hiertoe een training hebben gevolgd) doen de eerste opvang en verwijzen vervolgens de bellers door naar een IKON-pastor of naar een vertrouwenspersoon.

Nogal wat cliënten weten niet dat het IKON-pastoraat ons meldpunt vormt en bellen rechtstreeks met de coördinator van SMPR. Uiteraard worden mensen dan niet eerst teruggestuurd naar het IKON-pastoraat om vervolgens te worden verwezen naar een vertrouwenspersoon. In die gevallen verzorgt de coördinator de eerste opvang en verwijst zo nodig door naar een vertrouwenspersoon.

Het grote voordeel van het IKON-pastoraat als meldpunt is dat SMPR vijf dagen per week bereikbaar is, ook tijdens afwezigheid van de coördinator. Doordat bij het IKON-pastoraat een grote kennis over en ervaring met de problematiek van seksueel misbruik in het pastoraat is, kunnen ook mensen die het woord 'misbruik' (nog) niet willen gebruiken (en dus niet bij SMPR aankloppen), terecht bij een neutraal adres. Ook dat is een groot voordeel van de constructie van het IKON-pastoraat als meldpunt. Uiteraard heeft deze constructie ook een nadeel: het is soms verwarrend voor mensen die het meldpunt van SMPR denken te bellen, om verbonden te worden met IKON-pastoraat. Dat speelt des te sterker een rol wanneer de telefoon beantwoord wordt niet door het IKON-pastoraat, maar door iemand van de IKON (wat soms gebeurt).

Netwerk gemeentebegeleiders

In deze verslagperiode hebben de ontwikkelingen rondom het netwerk gemeentebegeleiders centraal gestaan.

Toen het Interkerkelijk Samenwerkingsverband SMPR met haar werk begon, was er alleen een netwerk vertrouwenspersonen en een bestuurlijk overleg. Vanuit voorgaande ervaringen was bekend dat er niet alleen hulp nodig was voor de individuele misbruikte en haar/zijn directe omgeving, maar dat de gehele gemeente door het misbruik geschaad wordt. Die schade is niet geheel te voorkomen, maar kan wel beperkt worden. Al vanaf het begin van de jaren 2000 zijn daarom informeel enkele mensen bijeengekomen die ervaring hadden in het begeleiden of adviseren van gemeenten die werden geconfronteerd met seksueel misbruik door een pastor. Allereerst zijn die aan de slag gegaan met het uitwisselen van hun ervaringen en het vergroten van hun deskundigheid, middels supervisie. Vervolgens hebben deze mensen gewerkt aan het formuleren van een functieprofiel voor een gemeentebegeleider. In 2005 heeft dit geleid tot het formele besluit van het IBO tot het instellen van een netwerk gemeentebegeleiders. Hierover zijn alle participerende en waarnemende kerken geïnformeerd.

Vanaf 2006 is dit functieprofiel verder ontwikkeld en is er gewerkt aan het realiseren

---

¹ Het samenwerkingsverband is voorafgegaan door een Stichting en daarvoor een Initiatiefgroep SMPR.

van een opleiding voor gemeentebegeleiders. Dit heeft geresulteerd in een opleiding die in 2008 is aangeboden door de Protestantse Theologische Universiteit, onder auspiciën van SMPR. Onze opzet was dat vanuit zoveel mogelijk kerken mensen zouden deelnemen aan de opleiding. Helaas hebben uitsluitend enkele in SMPR participerende kerken het (financieel) mogelijk gemaakt dat mensen die opleiding gingen volgen.

Het succesvol afronden van deze opleiding was vervolgens voorwaarde om te kunnen toetreden tot het netwerk gemeentebegeleiding van SMPR, maar geen garantie daartoe. Met alle afgestudeerden is nog een selectiegesprek gevoerd. Dit heeft geleid tot het formeren van een netwerk bestaande uit 9 personen. De werkwijze van het netwerk is als volgt:

- De nieuwe gemeentebegeleiders worden de eerste begeleiding(en) gecoacht door een van de ervaren begeleiders. De kosten daarvoor worden gedragen door SMPR, omdat dit alles te maken heeft met de verdere uitbouw van de deskundigheid. Alle gemeentebegeleiders, ook de meer ervaren, kiezen een van de collega's als intervisiepartner, zodat niemand het werk geheel alleen doet. Daarvoor is het te complex en te belastend. Uiteraard geldt ook voor de gemeentebegeleiders dat zij zo nodig voor advies terecht kunnen bij de coördinator.
- Bovendien komen de gemeentebegeleiders driemaal per jaar bijeen. Deze bijeenkomsten dienen voor verdere deskundigheidsbevordering en zullen voorlopig vooral benut worden voor intervisie. Uiteraard geldt ook voor de gemeentebegeleiders – net als voor de vertrouwenspersonen – dat intervisie en begeleiding anoniem gebeuren.
- De coördinator is voor gemeenten de eerste aanspreekpersoon. Zij adviseert en doet de intake, zodat ze gericht een begeleider bij een gemeente kan zoeken. Een van de gemeentebegeleiders is vooral gefocust op de begeleiding van gemeenten/parochies in kleinere kerken, omdat daar weer andere accenten liggen dan in grote kerken als de PKN en de RKK.

Een van de kerken verdient speciale vermelding in dit verslag: de Protestantse Kerk in Nederland heeft een viertal gemeenteadviseurs (een in elke regio) vrijgesteld om de opleiding te volgen, de bijeenkomsten van het netwerk bij te wonen en om binnen werktijd zo nodig de gemeenten te begeleiden.

Alle overige gemeentebegeleiders doen dit als freelancer.

Financiering van gemeentebegeleiding

De gemeentebegeleider sluit een contract met de plaatselijke kerk en hanteert daarbij een door SMPR vastgesteld tarief. Sommige kerken hebben regelingen getroffen zodat een deel van de kosten door de landelijke kerk gedragen worden. Tenslotte heeft niet uitsluitend de gemeente waar het misbruik zich afspeelt een verantwoordelijkheid voor haar ambtsdragers. Ook de landelijke kerk draagt daarvoor verantwoordelijkheid.

Interkerkelijk bestuurlijk overleg

In het interkerkelijk bestuurlijk overleg (IBO) participeren 7 kerken, 6 als deelnemers en 1 als waarnemer. De waarnemer is het Leger des Heils, de participanten de Protestantse Kerk in Nederland, de Doopsgezinde Broederschap, de Remonstrantse Broederschap, de Oud- Katholieke Kerk, de Zevende-dags Adventisten en de Bond van Vrije Evangelische Gemeenten. Daarnaast nemen aan het IBO een drietal

adviseurs deel, vanuit het meldpunt, het netwerk gemeentebegeleiders en het netwerk vertrouwenspersonen. Uiteraard wordt ook het IBO ondersteund door de coördinator.

Het IBO heeft als taak de netwerken vertrouwenspersonen en gemeentebegeleiding te faciliteren en de kerken te adviseren inzake hun beleid. Daartoe brengt het IBO schriftelijke beleidsadviezen uit, wisselt ervaringen uit over beleidsontwikkeling binnen de kerken en adviseert individuele kerken op verzoek.

In 2005 had het IBO een handreiking tot het maken van een protocol uitgebracht. In de jaren daarna heeft het IBO het thema protocolontwikkeling verschillende keren besproken. Enkele kerken (met name de PKN en de Bond VEG) hebben in ruime mate gebruik gemaakt van de bij SMPR aanwezige kennis, om op basis van de Handreiking een eigen gemeenteprotocol te ontwikkelen. Die kerkeigen protocollen zijn vervolgens vergezeld van verschillende toerustingsactiviteiten voor relevante kerkelijke gremia. Zie hiervoor het onderdeel ‘toerusting’.

Nadat op deze manier het beleid voor ondersteuning van de gehele gemeente vorm heeft gekregen, heeft het IBO voor de jaren daarna enkele andere prioriteiten geformuleerd, namelijk de ontwikkeling van beschuldigen- en daderbeleid en de toerusting van kerkelijk kader. Daartoe zijn twee werkgroepen in het leven geroepen.

Werkgroep beschuldigen- en daderbeleid

De werkgroep beschuldigen- en daderbeleid heeft een algemeen kader geformuleerd waaraan volgens het IBO de kerken invulling zouden moeten geven. Een van de participerende kerken vroeg een advies – in het verlengde van hun gemeenteprotocol – over op te leggen strafmaatregelen. Er is een kleine groep van ter zake deskundigen aan het werk gegaan, om een beleidsadvies te kunnen formuleren. Dat dit geen eenvoudige zaak is, zal eenieder duidelijk zijn. We hebben enerzijds te maken met daders, mensen waarvan is komen vast te staan dat zij zich schuldig hebben gemaakt aan seksuele grensoverschrijding, en anderzijds met beschuldigen: mensen tegen wie een klacht is ingediend, of tegen wie een aangifte is gedaan, maar ten aanzien van wie het onderzoek nog loopt. Maar ook mensen die ten onrechte beschuldigd zijn en mensen ten aanzien waarvan onzekerheid blijft bestaan, omdat de beschuldiging niet bewezen is, maar ook niet overduidelijk onterecht was. Groepen die verschillende belangen hebben en voor wie verschillende maatregelen en voorzieningen getroffen moeten worden.

Daderbeleid hangt nauw samen met het risico van recidive, met de mogelijkheden en beperkingen van behandeling. Als er een risico op recidive is, dat door behandeling verkleind kan worden, dan moeten kerken op een of andere wijze van die behandelingsmogelijkheden gebruik gaan maken. Maar daderbeleid heeft ook te maken met het eigene van tuchtrecht en de mogelijkheden en beperkingen daarvan. (Uiteraard zijn ook de mogelijkheden en beperkingen van het strafrecht relevant, maar daar hebben de kerken geen invloed op).

Beschuldigenbeleid heeft alles te maken met het rechtsuitgangspunt waaraan ook kerken gebonden zijn: eenieder is onschuldig tot schuld bewezen is. Dit uitgangspunt kan op gespannen voet staan met een ander uitgangspunt: de solidariteit met slachtoffers.

Tenslotte hebben zowel beschuldigen als daders recht op aandacht en zorg, juist

ook binnen de kerken. Maar deze zorg voor daders moet niet resulteren in het uitsluiten of onzichtbaar maken van de slachtoffers, de meest kwetsbaren, die voor SMPR altijd op de eerste plaats staan.

In de werkgroep beschuldigden- en daderbeleid zijn hierover dan ook uitvoerige discussies gevoerd. Hoe verhoudt het recht van de een zich tot het recht van de ander? Hoe verhoudt de mogelijkheid van een nieuwe kans voor de dader zich tot de verantwoordelijkheid slachtoffers te beschermen? Wat is het eigene van de kerkelijke tucht en biedt die voldoende mogelijkheden om aan alle betrokkenen recht te doen?

Een advies is nog niet geformuleerd. Er wordt aan gewerkt. Naar verwachting zal dit advies in 2010 of 2011 gereed zijn.

Werkgroep toerusting

De werkgroep toerusting heeft allereerst geconstateerd dat de groepen aan wie toerusting relevant zou zijn, zeer uiteenlopen. Het bleek niet mogelijk al die groepen tegelijk te 'bedienen'. Voor de periode 2008–2009 werd prioriteit gegeven aan de predikanten en kerkelijk werkers. Voor de periode 2010-2011 zal dan nader aandacht besteed worden aan het vrijwillige kader. Zie verder het onderdeel 'toerusting'.

De eigen organisatie

Andere onderwerpen waar het IBO zich mee heeft bezig gehouden hebben vooral te maken met de eigen organisatie. Allereerst is een evaluatie gehouden van het functioneren van IBO, na de eerste periode van vijf jaar. Een belangrijk punt bleek te zijn de relatie tussen de kerkelijke afgevaardigde en diens achterban. In hoeverre wordt de afgevaardigde van een kerk werkelijk gedragen door de kerk die afvaardigt? Hoe kan – indien dat nodig zou zijn – de relatie en de informatievoorziening over en weer versterkt worden?

Besloten werd elke vergadering aandacht te besteden aan die relatie. Telkens bespreekt een van de afgevaardigden de activiteiten op het gebied van preventie van seksueel misbruik binnen de eigen kerk. Als hierover onvrede bestaat, wordt bekeken of hieraan iets te verbeteren is en, zo ja, wat en hoe. De afgevaardigden van de verschillende kerken ondersteunen elkaar hierin.

Verder bleek het nodig na zoveel jaren eens opnieuw te bezien hoe de organisatie van SMPR gegroeid is en of dat nog steeds de meest geëigende vorm is. De Stichting SMPR heeft ruim een decennium geleden een coördinator aangesteld met een bepaalde taak en een bepaalde functie-omvang. In de loop der jaren is het werk van SMPR uitgegroeid, van begeleiding van slachtoffers, tot begeleiding van slachtoffers, gemeenten, advisering van individuele predikanten/ambtsdragers in concrete kwesties, beleidsadvisering van landelijke kerken en training en deskundigheidsbevordering van diverse kerkelijke gremia.

SMPR is min of meer organisch gegroeid, rondom personen. Dat paste bij de toenmalige situatie. Het is verstandig af en toe te reflecteren op de bestaande situatie. Niet altijd is de gegroeide organisatievorm ook de beste organisatievorm. Het denken hierover gaat door.

Toerusting

Publicatie

In 2009 heeft SMPR een publicatie uitgebracht: 'Doen wat je moet doen. Een

werkboek voor predikanten die slachtoffers van seksueel misbruik in pastorale relaties begeleiden'.

De hulp die SMPR aanvankelijk bood, bestond uit anonieme telefonische begeleiding. Veel mensen durfden hun naam niet te noemen en wilden al helemaal niet dat er iets over hun verhaal bekend was in hun eigen gemeente. Inmiddels is er wat dat betreft veel veranderd. Mensen kunnen nog steeds voor begeleiding terecht bij SMPR, al dan niet telefonisch en al dan niet anoniem. Maar in toenemende mate kunnen mensen ook in hun eigen omgeving bij predikanten of pastoraal werkers terecht. Dat is een goede ontwikkeling, waar we als SMPR blij en dankbaar om zijn. Het is fijn dat mensen dicht bij huis iemand vinden bij wie ze terecht kunnen. Maar er zijn ook nadelen verbonden aan deze vorm van begeleiding. Het begeleiden van een slachtoffer van seksueel misbruik in een pastorale relatie vraagt veel. Niet alleen van het slachtoffer dat moet proberen het haar of hem aangedane te verwerken en opnieuw een evenwicht in het leven te vinden. Het vraagt ook veel van de predikant/begeleider. Niet altijd is een predikant voldoende voorbereid op het begeleidingsproces dat hij of zij aangaat. Zo kunnen predikant en pastoraal werker krijgen met loyaliteitsconflicten omdat de predikant loyaal wil zijn aan zowel het slachtoffer als de beschuldigde. Of de predikant is wel goed thuis in het pastoraat, maar kan niet goed begeleiden bij een juridisch traject. De kerkorde kennen betekent nog niet dat je iemand kunt helpen de voor- en nadelen van een kerkelijke klachtenprocedure te overzien.

Om hierin te voorzien, is 'Doen wat je moet doen' uitgebracht. In dit werkboek worden alle verschillende aspecten behandeld. Uiteraard wordt om te beginnen de problematiek verkend: wat is nu eigenlijk seksueel misbruik in een pastorale relatie en hoe kan het gebeuren? Er wordt in het kort aangegeven wat misbruikten, maar ook predikanten, kunnen verwachten van SMPR. Dan is er ruim aandacht voor begeleiding door predikanten: wat is het specifieke van deze vorm van begeleiding? Met welke mechanismen krijgt de predikant/begeleider te maken, zowel bij het slachtoffer, als bij de dader, als bij de gemeente, alsook bij zichzelf. De verschillende juridische procedures komen aan bod (kerkelijk, civielrechtelijk en strafrechtelijk), maar vooral ook: waar moet iemand rekening mee houden als hij of zij overweegt een juridische procedure te beginnen? Wat kan haar of hem boven het hoofd hangen?

Alle hoofdstukken staan in de context van begeleiding van slachtoffers. Ook de hoofdstukken die daar niet over lijken te gaan. Zo is het hoofdstuk over mechanismen van daders uiteraard informatief over gedragingen en redeneringen die daders vertonen, maar het hoofdstuk gaat niet in op de begeleiding van daders. Het werkboek is niet geschreven voor mensen die een gemeente begeleiden, maar voor mensen die een slachtoffer begeleiden. Omdat het misbruik plaatsvindt binnen een kerkelijke gemeente zijn de processen in die gemeente ook van belang voor de verwerking van een slachtoffer.

Trainingen, studiedagen enz.

In deze verslagperiode zijn verschillende trainingen en studiedagen georganiseerd, onder andere:

- Tweemaal een studiedag voor de visitatoren van de PKN, over het protocol voor gemeenten die geconfronteerd zijn met seksueel misbruik in pastorale relaties.

- Een studiedag voor predikanten en een voor ouderlingen van de Vrije Evangelische Gemeenten, over het protocol voor gemeentes die geconfronteerd zijn met seksueel misbruik in pastorale relaties.
- Een studiedag voor pastores van de Oud katholieke Kerk, over de klachtenregeling seksueel misbruik.
- Een werkbijeenkomst voor docenten pastoraat aan hogescholen en universiteiten, over studiemateriaal voor hun studenten. Niet allen heeft SMPR het door haar ontwikkelde materiaal hier gepresenteerd (zie onder), ook verschillende docenten hebben het door hen ontwikkelde materiaal gedeeld met de collega's. Deze werkbijeenkomst kwam tegemoet aan een behoefte, afgesproken is dat die tweejaarlijks zal worden herhaald.

Voor deze laatste doelgroep heeft SMPR materiaal ontwikkeld, in aansluiting op het bovengenoemde werkboek. Dit materiaal bestaat uit enkele (theologische) achtergrondartikelen, een inleiding waarin in vogelvlucht de gehele problematiek van seksueel misbruik in het pastoraat wordt geschetst, en casuïstiek met daarbij enkele verwerkingssuggesties.

Voorlichting/publiciteit/website

Voorlichting en publiciteit hebben deze verslagperiode geen prioriteit gehad. Desondanks is er natuurlijk wel aandacht aan besteed. Zo zijn er enkele voorlichtingen gegeven, op het niveau van de gemeente of de classis.

Er zijn verschillende artikelen geschreven en interviews gegeven. En er is meegewerkt aan een uitzending van Zembla over seksueel misbruik in de kerk.

Minder zichtbaar, maar wel belangrijk, is dat er aan diverse journalisten achtergrondinformatie is gegeven over de problematiek van seksueel misbruik in pastorale relaties.

De website is in de afgelopen jaren verbeterd: toegankelijker en vollediger gemaakt. Gelukkig is er een vrijwilligster gevonden die zich bereid heeft verklaard de website om te vormen en bij te houden. Zij doet dit zeer consciëntieus.

Veilig jeugdwerk

In 2009 is SMPR samen met JOP (Jeugdorganisatie Protestantse Kerk) en HGJB (Hervormd Gereformeerde JeugdBond) gaan samenwerken aan een project 'Veilig jeugdwerk'. Hiermee ging een lang gekoesterde wens van SMPR in vervulling. Allereerst wordt van start gegaan met het maken van een protocol (vergelijkbaar met de bestaande protocollen bij protestantse kerk en vrije evangelische gemeenten), specifiek voor seksuele grensoverschrijding ten opzichte van kinderen en jongeren. Vervolgens zullen intermediairen getraind worden en wordt materiaal ontwikkeld zodat jeugdgroepen en kerkenraden deze thematiek kunnen bespreken. 'Veilig jeugdwerk' beperkt zich uiteraard niet tot ingrijpen na seksueel misbruik allen, het is ook en vooral gericht op preventie.

Het project heeft een looptijd van twee jaar, in het voorjaar van 2011 zullen alle materialen en trainingen dus beschikbaar zijn.

De Protestantse Kerk heeft hiervoor de coördinator van SMPR ingehuurd, in aanvulling op de reguliere werkzaamheden.

Onderzoek

Een andere lang gekoesterde wens is ook in vervulling gegaan in deze verslagperiode: er is op verzoek van SMPR een wetenschappelijk onderzoek gestart.

De vertrouwenspersonen merken dat veel misbruikten grote moeite hebben hun plaats in de geloofsgemeenschap te behouden, nadat zij het misbruik hebben openbaar gemaakt (middels melding of klacht). In 2008 is een promotieonderzoek gestart. De onderzoekster zegt hierover zelf: 'Aanleiding tot dit onderzoek is de ervaring dat seksuele grensoverschrijding in een pastorale relatie vaak ingrijpende gevolgen heeft voor de onderlinge verhoudingen binnen de betrokken geloofsgemeenschap. En dan vooral voor de plaats van het slachtoffer in de gemeente. Maar hoe veranderen de verhoudingen dan eigenlijk? Wat speelt hierbij allemaal een rol? En vooral: wat zijn eigenlijk de ervaringen van slachtoffers met hun gemeente? Om meer zicht te krijgen op deze vragen zo'n 20, vaak lange, gesprekken gevoerd met mensen die zelf seksuele grensoverschrijding in een pastorale relatie hebben meegemaakt. In deze gesprekken hebben wij mensen uitgenodigd om ons te vertellen hoe zij de relatie met hun geloofsgemeenschap door de tijd heen hebben ervaren.'

In de komende jaren zullen deze interviews geanalyseerd worden en zullen op basis van de uitkomst hopelijk aanbevelingen beschikbaar komen voor een inclusieve gemeente.

Behalve de begeleiding vanuit de universiteit, is voor de onderzoekster ook een klankbordgroep samengesteld, waarin o.a. de coördinator van SMPR zitting heeft.

Coördinator

De coördinator van SMPR is de spin in het web. Zij is betrokken bij alle activiteiten van SMPR. Een functie die het verdient apart genoemd te worden is de adviesfunctie.

Gemeenten of parochies die geconfronteerd worden met seksueel misbruik, weten vaak niet hoe daarop te reageren. In sommige kerken is er inmiddels een protocol beschikbaar, dat richtlijnen voor het handelen geeft, maar ook dan geldt: elke situatie is anders en vaak is er behoefte aan – anoniem – overleg. Dat biedt de coördinator van SMPR. Het advies kan verschillende vormen aannemen en verschillend van inhoud zijn. Soms heeft een pastor een pastorant of pastoranten te begeleiden, die ervaring hebben met seksueel misbruik (al dan niet binnen het pastoraat) en heeft behoefte aan feedback op zijn/haar handelen. Soms heeft een gemeentelid of parochiaan een melding gedaan van seksueel misbruik en verwacht van de kerkenraad/het kerkbestuur daaraan 'iets' te doen. Het eerste wat dan nodig is het maken van een analyse van de situatie en het besluiten van de vervolgstappen. Soms wordt een kerkbestuur geconfronteerd met berichten over misbruik van een pastor die reeds lang uit de gemeente verdwenen is, maar waardoor de gemeente toch geschokt raakt.

In al deze situaties denkt de coördinator mee, helpt een veldinventarisatie en analyse te maken en verwijst zo nodig door of schakelt vertrouwenspersoon of gemeentebegeleider in.

CIJFERS

Tussen 2006 en 2009 heeft SMPR 56 individuen begeleid en 26 gevraagde adviezen gegeven aan kerkenraden of pastoraal werkenden (niet-plegers).

Cliënten

Jaartal	Aantal cliënten	Waarvan nieuw
2006	22	11
2007	23	10
2008	9	5
2009	1	1

Kerkelijke achtergrond van nieuwe cliënten

Kerk	aantal
PKN	11
Rem. Broederschap	1
GKV	2
CGK	1
VEG	1
Anders	2
Niet bekend	9

Adviesvragen

Jaartal	adviesvragen
2006	11
2007	7
2008	2
2009	6

Daarnaast zijn verschillende vragen bij SMPR terechtgekomen die wel seksueel misbruik betroffen, maar niet in een pastorale relatie.

Jaartal	adviesvragen	betreft
2006	2	incest
	1	preventie
2007	6	incest
	1	daderbegeleiding
	1	preventie
2008	1	misbruik tussen gemeenteleden onderling
	2	incest
	1	grensoverschrijding van pastorant tegenover pastoraal vrijwilliger
	1	preventie
2009	1	beschuldiging van discriminatie op grond van seksuele voorkeur
	1	informatie
2009	1	grensoverschrijding van pastorant tegenover predikante

Het aantal gemeentes of kerkenraden dat is begeleid, is niet geregistreerd.

Informatie

Publicaties:

- Doen wat je moet doen
- Folder SMPR

Website: www.smpr.nl

NAMEN

Participerende kerken

Bond van Vrije Evangelische Gemeenten in Nederland
 Doopsgezinde Broederschap
 Oud Katholieke Kerk in Nederland
 Protestantse Kerk in Nederland
 Remonstrantse Broederschap
 Zevende Dags Adventisten

Waarnemende kerk

Leger des Heils

Vertrouwenspersonen

Mw. ds. T. Abee
 Ds. N. Brunsveld
 Mw. ds. D. Dijk
 Dhr. K. Fahner
 Ds. J. Jonk
 Mw. J. Kappner
 Mw. H. Kraan
 Mw. B. de Mooij
 Mw. ds. A. Parmentier
 Mw. drs. E. van der Ree

Gemeentebegeleiders

Mw. drs. J. van Ark (docent theologisch seminarium Hydepark)
 Mw. E. Deenen (gemeenteadviseur PKN)
 Dr. R. Ganzevoort (docent VU Amsterdam)
 Mw. E. Haasdijk (gemeenteadviseur PKN)
 Mw. ds. R. van Haeringen (docent Prot. Theol. Univers.)
 Dhr. J.W. Menkveld (gemeenteadviseur PKN)
 Ds. N. de Lange (gemeentepredikant PKN)
 Mw. Ds. M. Reinders
 Mw. P. Robbers (gemeenteadviseur PKN)
 Mw. Ds. D. Spee

IBO-leden

Mw. Ds. Karelse
 Ds. A. C. Louwerse (voorzitter)
 Mw. A.M. van Maanen-van Oosten Slingeland (Remonstrantse Broederschap)
 Mw. M. Meerburg (vanaf....)
 Mw. ds. M.M.B. van der Meij-Seinstra (PKN)
 Ds. H. Menkveld (PKN)
 Mw. dr. J.N. Meulink-Korf (PKN)

Mw. ds. W. du Rieu (Doopsgezinde Broederschap)
Mw. M.L. Tanke-Keman (Oud Katholiek Kerk)
Mw. maj. M. van Vliet (Leger des Heils)
Ing. Th. te Winkel (PKN)

Adviseurs IBO

Ds. B. Grandia (IKON-pastoraat)
Mw. ds. A. Parmentier (netwerk vertrouwenspersonen)
Ds. N. de Lange (netwerk gemeentebegeleiding)

Werkgroepen

Ds. T. Barnard (werkgroep daderbeleid)
Mw. ds. A. Parmentier (werkgroep daderbeleid)
Ds. A. C. Louwerse (werkgroep daderbeleid)
Ds. J. Stelwagen (werkgroep daderbeleid)
Ds. A.L. Veerman (werkgroep daderbeleid)
Ds. (werkgroep daderbeleid)
Drs. Th. Van Leeuwen (werkgroep toerusting)
Mw. dr. J.N. Meulink-Korf (werkgroep toerusting)
Mw. W. Razenberg (website)

Coördinator

Mw. S. van Delden

Secretariaat

Mw. M. Gaastra
Mw. J. Postma